

Az erdők feletti tulajdonjog érvényesítéséről

Garda Dezső: *Kalapácsjog és magánerdészet: parlamenti munkásságom 2001 és 2004 között* (I–II. kötet)

Gyergyószentmiklós, 2024, F & F International kiadó

A Gyergyói-medencében élő történész, szociográfus, nyugalmazott tanár és egykori parlamenti képviselő első kötetét¹ – amely korabeli újságcikkekből, dokumentumokból és vele készített interjúkból állt össze – már volt szerencsém bemutatni.²

Most, a második kötet írásait olvasva, Garda Dezső egy másik arcát ismerhetjük meg: a közösségért folytatott, gyakran reménytelennek tűnő küzdelmek és közösségi megvalósítások közepette kirajzolódik előttünk a közbirtokosságok újraalakulásának folyamata, a birtokba helyezések nehézségei, valamint a vagyonszövetség működését segítő magánstruktúrák kialakítása. A szerző tevékenységének ezt az oldalát emelem ki, egységes narratívát építve fel az újságcikkekben elszórtan megjelenő eseményértelmezésekből.

1997 őszétől Garda parlamenti képviselőként vállalta magára a Gyergyói-medence erdeinek és közbirtokossági vagyonainak visszajuttatását, ezért részt vett a 169/1997-es törvény által előírt vagyonszövetségek visszaállítását igazoló akták – telekkönyvi kivonatok, közbirtokossági lajstromok – felkutatásában és átadásában az igényjogosultak számára. Így kapták meg tőle a tekerőpatakiak, ditróiak és a remeteiek a telekkönyveik másolatait. A csík-szeredai levéltárban megtalálta Gyergyóalfalu, Gyergyóditró és Borszék 1928-as évi közbirtokossági nyilvántartását, majd

e települések 1948-as évre vonatkozó adatait is kimásoltatta. Garda gyergyószentmiklósi képviselőirodája vállalta a város közbirtokossági tagjai igényjogosultságának a megállapítását s e jogok utáni kérések átvételét és összesítését, melyeket átadott a helyi földosztó bizottságnak. Kezdeményezésével és irányításával 2000 januárjában, országos szinten Romániában elsőként újraalakította a közbirtokosságokat a Gyergyó-medencében. Az általa vezetett nagygyűléseken Gyergyószentmiklós és a falvak lakossága megválasztotta a vagyonszövetségek ideiglenes vezetőségét. A bírósági bejegyeztetés után úgy tűnt, hogy sínen van minden.

Amint kiderül a könyvből is: a nehézségek csak ezután kezdődtek igazán. Az állami erdészet vezetői, szakemberei ugyanis csak korlátozásokkal voltak hajlandóak birtokba helyezni a közbirtokossági tagokat. Mivel az 1/2000-es törvény a magánerdőket csak 10 hektárig juttatta vissza hajdani tulajdonosának, a zöld egyenruhások kiokoskodták, hogy a vagyonszövetségi erdő is magánerdő, s így az igényjogosultnak választania kellett: magánerdőt vagy közbirtokossági erdőt igényel. Ez az értelmezés azonban a közbirtokossági erdő nagyságának a korlátozását jelentette, hiszen az 1/2000 törvény a teljes közbirtokossági vagyont vissza kívánta juttatni a jogos tulajdonosának. Tehát a kitalált korlátozással megfosztották volna

1 Garda Dezső: *A közbirtokosság és magyar nyelvű főiskolák. Képviselői tevékenységem a romániai magyar sajtóban (1997–2000)*. Gyergyószentmiklós, 2023, F&F International Kft.

2 Király Béla: *A székely erdők visszaszerzéséről és a magyar nyelvű főiskolák alapításáról*. *Hitel*, 2024, 2. sz.

a közbirtokost az erdeje nagy részétől. És tették ezt többnyire a székely-magyar erdész „sorstársak”!

A másik korlátozást az ún. kezelési költségek jelentették. Az erdészeti gondnokságok akkora összegeket kértek az erdők adminisztrálásáért, hogy az új vagyongözösségek ezek kifizetésével veszteségesekké váltak volna. Ha pedig a kezelési szerződést nem akarták megkötni, a törvény értelmében az őket megillető erdőt nem kapták volna vissza. Garda Dezső a pro és kontra korabeli sajtóvisszhangokkal bizonyítja az akkori vállalását teljesen elfeledő utókorral, hogy a román parlamentben beszédek sorozatával támadta nyíltan a jogkörükkel visszaélő erdészeket, akik között számos magas rangú RMDSZ-es tisztségviselő is volt. Az újságírók közül főleg Gál Éva Emese költő és újságíró vállalta a Hargita megyei magyar erdészek rosszindulatú viselkedésének a bemutatását. A következmény: a Gardával készített interjúi miatt beperelték őt és a *Romániai Magyar Szó* szerkesztőségét.

A könyvet tovább lapozva arra is fény derül, hogy a 2000-es évi parlamenti választásokat a szociáldemokrata párt nyerte, míg a parasztpárt – amelytől Garda szórványos támogatást kapott – kiesett a román parlamentből. A szociáldemokraták viszont elleneztek a közbirtokossági erdők visszaszolgáltatását a hajdani tulajdonosaiknak. A közbirtokosságok megmentése és az erdők visszaadása érdekében Garda Dezső összefogást szorgalmazó nagygyűléseken vett részt 2001 februármájusában, a parlamenti beszédeiben pedig a vagyongözösségek létjogosultságáért érvelt. Május 25-én még Ion Iliescuval is szembeszállt, amikor az államelnök megkérdőjelezte a székely közbirtokossági erdők tulajdonjogát.

A dokumentumok azt is igazolják, hogy Garda 2001 első félévében Markó Béla megbízásából hetente folytatott végtelenbe nyúló tárgyalásokat a Társadalmi Demokrácia Pártjának képviselőivel a földtör-

vény módosításáért, az erdők visszaadásáért. A tárgyalássorozatnak köszönhetően végül sikerült elérnie a közbirtokosságok megmentését. 2001 júniusának végén, hosszas egyeztetések után megszületett a 102-es számú sürgősségi kormányrendelet, mely a közbirtokossági tagoknak visszaadható 20 hektár terület nagyságot jelölt ki. A törvénybe bekerült az is, hogy a közbirtokossági erdő nem vonható össze a magánerdővel, mivel azok egymástól különböző tulajdonformák. Ilyen pontosítást nem szoktak a törvények tartalmazni, de Romániában, ahol az RMDSZ-es megyei tanácsos erdészek a törvényt szándékosan másképp akarták értelmezni, szükséges volt ez a pontosítás.

Garda erőfeszítéseinek ezzel korántsem lett vége: a 102/2001-es sürgősségi kormányhatározat véglegesítése után a magánerdészetekbe szerveződött csíki és a libáni közbirtokossági uniók vezetőivel több mint harminc emlékeztetőt nyújtott be a Mezőgazdasági, Élelmiszeripari és Erdészeti Minisztériumhoz. Ezekben kérték az erdők visszaadását azon közbirtokosságoknak, amelyek magánerdészet keretében kívánták kezelni az erdeiket. Megkeresésére az a válasz érkezett, hogy ameddig e közbirtokosságoknak bírósági pere van az ellenes és a beiktatást késleltető Megyei Erdészeti Igazgatósággal, addig a tulajdonba helyezés nem valósítható meg. A Hargita megyei Erdészeti Igazgatóság ugyanis 18 pert kezdeményezett az erdők visszaadásának megakadályozásáért azon csíki, gyergyói és udvarhelyi közbirtokosságok ellen, melyek megkezdték magán struktúrájuk létrehozását. Ennyit a nagy összefogásról, a székely-magyar kisebbség egymást segítő „hollizmusáról”.

Nem Garda Dezső, hanem az újságcikkek bizonyítják, hogy ő sosem adta fel: 2002 januárjától hetente kétszer-háromszor kényszerült tárgyalni Ilie Sárbu miniszter kabinetjében az Állami Erdőügynökség és a Csíkszeredai Erdészeti Igazgatóság vezetésével a perek visszavonásáról és az erdők tényleges visszaadásáról. Ennek

során, 2002. február végén a tárgyalások színterét a csíkszeredai prefektúra épületébe tették át. Február 27-én ebben a hivatalban vele és Verestóy Attilával folytatott tárgyalások után Viorel Ghelasă erdészeti államtitkár, illetve Bărbulescu, az Állami Erdőügynökség vezérigazgató-helyettese megegyeztek a közbirtokosságok által kért birtokba helyezések elleni perek megszüntetéséről. Az egyezséget követő második napon Viorel Ghelasă államtitkárt már le is váltották, de a szakminisztériumból jelezték: a csíkszeredai egyezség érvényes marad. Ennek ellenére nyilvánvalónak tűnt, hogy a leváltásnak politikai oka volt. A következő hetekben folytatódott a kálvária: a csíkszeredai erdészeti igazgatóság és az erdészeti hivatalok – a helyismeret birtokában – megtagadták a megyeközpontban megbeszéltek végrehajtását. Melles Előd, a gyergyószentmiklósi hivatal vezetője a továbbiakban sem ismerte el az ottani közbirtokosság aktáinak a hitelességét. Bakó Csaba, a fenyédi erdészeti hivatal vezetője pedig kiutasította a libáni közbirtokossági unió vezetőjét, amikor a csíkszeredai egyezség szellemében az erdők visszaadását követelte. Sőt, a csíkszeredai igazgatóság a pereket sem vonta vissza. Ezért Garda újabb memorandumot nyújtott be Ilie Sârbu miniszterhez a visszaadás akadályozása miatt. A folyamodványban hangsúlyozta, hogy a három hét letelte után a 35 000 hektár helyett mindössze 1500 hektár erdőt adtak vissza, illetve az erdészeti hivatalok vezetői továbbra is ellenállnak bármilyen birtokba helyezésnek, és zsarolják a jogos tulajdonosokat. Azt is szóvá tette, hogy az elindított pereljárásokat sem szüntették be Gyergyószentmiklós esetében. Kérésében szorgalmazta, hogy az igényelt erdőket sürgősen juttassák a jogos tulajdonosok birtokába, hogy azokat a magánerdészeti hivatalok vagyongazdálkodásba vehessék.

A beadványra válaszolva az illetékes román miniszter 2002. március 22-én Davidoiu urat, a szakminisztérium ellenőrző csoportjának a vezetőjét küldte ki Csík-

szeredába. A miniszteri megbízott érkezéséről Garda Dezső csak március 21-én este értesült, ám – jellemzően – az erdészeti hivatalnál azt már hamarabb tudták, s így a gyergyószentmiklósi földosztó bizottság Melles Előd erdőmérnök javaslatára olyan határozatot hozott, melyben kinyilvánították, hogy munkáját becsületesen végezte. A március 22-ei megbeszélésre a Csíkszeredai Erdészeti Igazgatóság épületében került sor. Jelen voltak az érdekelt közbirtokosságok vezetői, a magánerdészetek képviselői, a Hargita Megyei Igazgatóság és Felügyelőség, illetve az erdészeti hivatalok vezetői, a prefektúra részéről pedig Romfeld Magdolna főtitkárszony. A miniszteri megbízottal sorra áttekintették a környék közbirtokosságait. Megegyeztek abban, hogy levonják az összterületből az örökhatóság után járó a 20 hektárhoz megfelelő terület közötti különbséget, s birtokba helyezik a közbirtokosságokat. Következésképp március 25-én Csík és Udvarhely vidékén, valamint Gyergyóújfaluiban megkezdődhetett az erdők egy részének valódi visszaadása. A Davidoiu úrral folytatott megbeszélés után, főleg pedig az általa kiküldött jogászokból álló ellenőrző csoportnak a segítségével sikerült kiszakíttatni Csík, Gyergyó és Udvarhely térségét az Állami Erdőügynökség kezelése alól. Garda erőfeszítéseinek köszönhetően felgyorsult az erdők visszaadása a magánerdészeteknek.

2001. november végétől 2002. április 23-ig tartó küzdelme eredményeként Gardának tehát sikerült kieszközölnie a kalapácsjog használatával kapcsolatos kormányhatározatot, illetve a magánerdészetek működését biztosító, 116-os számú miniszteri rendeletet. A kalapácsjog biztosítása lehetővé tette az önálló bélyegzés jogát a bélyegzőkalapáccsal a magánerdészetek számára. A 2000 és 2004 közötti időszakaszban az újságírók meglehetősen élethűen mutatták be azt a harcot, és jelezték, hogy számos RMDSZ-es megyei tanácsos, polgármester, prefektus akadályozta az erdők visszaadását. Sőt, a második kötet végén

található írásból az is kiderül, hogy az RMDSZ ügyvezető elnöke nyíltan támogatta a gyergyói famaffiát.

A korabeli újságcikkek Garda sikertelen kezdeményezései mellett más jellegű pozitívumokat is felmutatnak, gondoljunk csak többek közt az új városi kórház felépítése és a gyergyószentmiklósi művészeti oktatás biztosítása érdekében kifejtett erőfeszítéseire. S hogy senki sem próféta a saját hazájában, azt jól szemlélteti Gyergyószentmiklós municipiumi státusra emeléséért kifejtett viszontagságos küzdelme.

Nem tisztem a hősiesség rangját aggatni Garda Dezsőre, azt ő nyomban kikérné magának. Van annyi vesztes csatája a közösségért vívott küzdelmei során, hogy ne legyen teljesen megelégedve a sorsával. Különösen, ha azt tapasztalja: az új nemzedék a soros szórakozóhelyekről hazafele tartva azt képzeli, hogy ezek az eredmények, amelyekbe beleszülettek, amelyet nap nap után használnak, csak úgy maguktól estek le az égből, mint Mózeséknek a manna. Mintha nem az előző nemzedék képviselőinek kitarató és fáradságos munkája hozta volna létre őket. Garda esetét atipikusnak érzem, mert ő nem úgy küzdött a közössége javáért, hogy félszemmel azon legyen: neki is teremjen kacsalábon forgó fapalota, mint a „kikupálódott” maffiózóknak. Politológusi szemmértékkel is egyedi az ő esete. Közösségszervező, illetve képviselői pályája igazolja, hogy a humán értelmiségi a parlamenti stallum birtokában gyakran többet tud tenni a közeért, mint – akinek nem inge, ne vegye magára! – a jogász-közgazdász-menedzser triádok aranyszájú számadói. Az is kijelenthető, hogy csak neki adatott meg az a kiváltság, hogy történészként a levél-

tárakban megidézett álmából a megmaradást szolgáló közösségi erdőrengeteget varázsoljon. Előbb csak kutatta a közbirtokeosság történetét, de amikor adódott az egyszeri, kivételes lehetőség, visszaállította az intézményt, és helyreállította annak jogait. Hic Rhodus, hic salta!

S ha majd eljön a *Rendes feltámadás* ideje, és Tamási Áron kilép a sírjából, papírra veheti a rendszerváltás utáni tanulságot: nem feltétlenül a Surgyelánok és a Fuszulánok taszítják újszegénységbe a székelly Ábelek tömegeit, hanem az anyaországi spontán privatizáció módijára hajazó „kisebbségi” székelly-magyar famaffia, illetve politikusi, bürokratikus haszonélvezői. Így kerek az erdélyi narratíva: egyfelől a pusztakamarási Sütő András és a népet oktatni felesküdt tanártársai, másfelől a telespájzos pecsenyesütögetők, akiknek pénze, keze és fenyegető hatalma messzire ér, ha leleplezésüket megszimatojják.

Kíváncsian várom Garda Dezső harmadik, befejező kötetét, amelyben szokásos szókimondása miatt bizonyára haláltáncra kényszerül a székelly-bukaresti fa-networkkel, annak bértollnokaival és ugrásra kész ügyvédjeivel. A végét persze tudom: az RMDSZ kikönyökölte őt a maga soraiból, a román parlamentből, mert nem úgy akciózott-frakciózott, ahogy a Markó Béla utáni vezetőség szerette volna. Igaz: neki sem kellett a Markó utáni narkó.

Ha Garda könyveit olvassuk, újfent megbizonyosodunk, hogy a részletekben rejlik az ördög! Tamási Áron *Ördögváltozás Csíkban* című novellájával hangolunk a közelgő olvasó-eseményre, amelyben megláthatjuk végre, hogy miként settenkedik Gyergyóban is a pingált demokrácia fekete patása.

Király Béla

KIRÁLY BÉLA (1957) író, politológus. Sóvárádon született.